

ХАРАКТЕРИСТИКА ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

УДК 37.013.42

DOI: 10.12958/2227-2747-2026-2(192)-153-161

Пирог Анатолій Анатолійович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

ДЗ «Луганський національний університет Тараса Шевченка»,

м. Лубни, Україна.

anatoliipyroh@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-3447-8825>

Для цитування: Пирог А. А. Характеристика вразливих категорій населення. *Освіта та педагогічна наука*. 2026. № 2(192), С. 153–161. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2\(192\)-153-161](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2(192)-153-161)

References (стандарт APA): Pyroh, A. A. (2026). Kharakterystyka vrazlyvykh katehorii naseleennia [Characteristics of Vulnerable Categories of the Population]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2(192), 153–161. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2\(192\)-153-161](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2026-2(192)-153-161) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Сучасні соціальні трансформації в Україні, зумовлені повномасштабною війною, економічною нестабільністю та демографічними змінами, спричинили зростання кількості вразливих категорій населення. До них належать внутрішньо переміщені особи, ветерани війни, члени сімей загиблих військовослужбовців, особи з інвалідністю, люди похилого віку, малозабезпечені сім'ї, постраждалі від насильства тощо. Їхнє становище характеризується наявністю складних життєвих обставин, обмеженим доступом до ресурсів та підвищеним ризиком соціального виключення. У контексті розвитку системи соціальної роботи актуалізується необхідність наукового осмислення сутності поняття «вразливі категорії населення», уточнення критеріїв їх визначення та систематизації наявних підходів до їх характеристики. Це безпосередньо пов'язано з удосконаленням соціальної політики держави та підвищенням ефективності надання соціальних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика вразливих категорій населення розкрита у працях Н. Горішної, А. Дулі, О. Караман, О. Лозинського, І. Савельчук, Т. Семигіної, Я. Юрків та ін. У цих дослідженнях висвітлено питання розвитку системи соціальних послуг, критерії соціальної вразливості, типологізації груп отримувачів, а також особливості соціально-психологічної підтримки у кризових умовах. Нормативно-правову основу дослідження становлять Закони України «Про соціальні послуги» та «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю». Міжнародний контекст доповнюють рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я, а також професійні стандарти і цінності соціальної роботи, зафіксовані у глобальному визначенні соціальної роботи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значної кількості наукових праць, проблема системної характеристики

вразливих категорій населення залишається недостатньо узагальненою. У науковому дискурсі відсутня єдина класифікація таких категорій з урахуванням сучасних соціальних ризиків та воєнних реалій. Потребує уточнення співвідношення понять «вразливість», «соціальна незахищеність», «складні життєві обставини», а також критерії віднесення осіб до відповідних груп у межах соціальної роботи.

Зазначені обставини зумовлюють необхідність комплексного аналізу підходів до характеристики вразливих категорій населення.

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу та систематизації наукових підходів до характеристики вразливих категорій населення у сфері соціальної роботи, уточнення їх сутнісних ознак і критеріїв виокремлення в сучасних соціальних умовах.

Визначення методики дослідження. Методика дослідження ґрунтується на використанні теоретичних методів наукового пізнання: аналізу наукової та нормативної літератури, синтезу, узагальнення, порівняння та класифікації, що дозволяють здійснити системне осмислення проблеми характеристики вразливих категорій населення в контексті соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Почнемо з *першого напрямку* дослідження, нормативно-міжнародного, який передбачає уточнення правових і міжнародних підходів до визначення вразливості та ідентифікації вразливих категорій населення у системі соціальної роботи. У національному контексті вразливість розглядається не лише як соціальна характеристика, а як юридично значуща підстава для організації допомоги, оскільки вона пов'язана з підвищеним ризиком потрапляння у складні життєві обставини та необхідністю оцінювання

потреб і подальшого добору соціальних послуг. У нормативній логіці поняття «вразливість» функціонує як механізм пріоритизації підтримки, а не просто як описовий соціальний статус.

Ключові дефініції закріплено у Законі України «Про соціальні послуги», де «вразливі групи населення» визначаються як особи або сім'ї з найвищим ризиком потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. У цьому ж нормативному полі «складні життєві обставини» трактуються як обставини, що негативно впливають на життя та функціонування особи або сім'ї і не можуть бути подолані самотійно; наведено перелік чинників таких обставин (похилий вік, інвалідність, безробіття, малозабезпеченість, насильство, торгівля людьми, наслідки воєнних дій, вимушене переміщення тощо). Закон також визначає отримувачів соціальних послуг та закріплює процедурну рамку реагування: виявлення, оцінювання потреб, визначення переліку і обсягу послуг, ведення випадку, моніторинг і оцінювання якості. Таким чином, законодавча модель задає логіку переходу від ідентифікації ризику до організації індивідуального втручання та координації роботи фахівців у громаді (Закон України «Про соціальні послуги», 2019).

Для наукової узгодженості важливо розмежовувати поняття «вразливі групи населення», «складні життєві обставини» та «соціальна незахищеність». Якщо перші дві категорії мають чітке нормативне закріплення і виступають підставою для надання послуг, то «соціальна незахищеність» функціонує як ширший аналітичний маркер дефіциту ресурсів і підвищеного ризику соціального виключення. Вона набуває прикладного змісту лише у співвіднесенні з конкретними юридично визначеними підставами для втручання.

У цьому контексті доцільним є підхід І. Савельчук та Ю. Гапич, які розглядають соціально незахищені категорії через механізми міжсекторальної взаємодії та організації підтримки, що дозволяє поєднати теоретичний і практичний виміри аналізу (Савельчук & Гапич, 2017).

Нормативну основу роботи з окремими цільовими групами деталізує Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», де соціальна робота визначається як професійна діяльність, спрямована на запобігання та подолання складних життєвих обставин, а також на посилення життєвого потенціалу сімей, дітей і молоді. Це підкреслює, що поняття вразливості безпосередньо пов'язане з цілями соціальної роботи – профілактикою, підтримкою, реабілітацією, супроводом і консультуванням – і має розглядатися не лише як соціальний стан, а як підстава для професійного втручання (Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», 2001).

У нормативно-організаційному вимірі важливо враховувати, що соціальні послуги поділяються за типами (прості, комплексні, спеціалізовані) та за місцем надання, що визначає різну інтенсивність і форму підтримки залежно від потреб клієнта. Це означає, що характеристика вразливих категорій повинна враховувати не лише чинники ризику, а й ресурсність громади, доступність послуг, міжсекторальну взаємодію та механізми координації. На це звертає увагу Т. Семигіна, підкреслюючи, що реформування системи соціальних послуг покладає значну відповідальність на територіальні громади та потребує адаптації нормативних вимог до місцевих можливостей (Семигіна, 2019).

Міжнародний компонент нормативно-міжнародного напряму доцільно пов'язувати з підходами Всесвітньої організації охорони здоров'я до

психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях. У цих підходах наголошується на необхідності міжсекторальної координації, комплексного оцінювання та моніторингу допомоги у кризових умовах. Для соціальної роботи це означає, що реагування на вразливість має бути системним і інтегрованим, особливо в контексті воєнних дій, переміщення та травматичних подій (World Health Organization, 2007).

Щодо *другого напряму* дослідження, критеріально-класифікаційного, слід зазначити, що він спрямований на розкриття наукових підходів до визначення змісту вразливості, критеріїв належності до вразливих категорій та їх типологізації у соціальній роботі. На цьому рівні вразливість розглядається як комплексний концепт, що поєднує ризикові чинники, обмеженість ресурсів, порушення соціального функціонування та знижену здатність до адаптації. Відповідно актуалізується проблема операціоналізації поняття: визначення чинників, які підвищують ризик потрапляння у складні життєві обставини, встановлення ресурсів, що зменшують вразливість, а також формулювання критеріїв віднесення особи або групи до категорії вразливих.

У науковому дискурсі наголошується на необхідності розмежування зовнішніх та внутрішніх складових вразливості та їх наслідків, серед яких поглиблення бідності, формування соціальної залежності, виникнення психологічних травм, руйнування соціальних зв'язків, втрата доступу до послуг і ресурсів. Такий підхід дозволяє відрізнити тимчасову вразливість, що виникає внаслідок окремих кризових подій, від стійкої або хронічної, яка зумовлена системними бар'єрами та тривалими ресурсними обмеженнями. Для соціальної роботи це означає необхідність оцінювання не лише самого ризику,

а й адаптаційного потенціалу особи та наявності підтримувального соціального середовища.

У межах української наукової традиції вагомим є підхід О. Караман та Я. Юрків, які розглядають вразливі категорії населення як об'єкт соціальної роботи в громаді та окреслюють чинники соціальної вразливості. До таких чинників віднесено складні умови проживання, стан здоров'я, функціональні обмеження, вік, невідповідність освіти і професії соціально-економічним умовам, безробіття, соціальну виключеність, відсутність мережі підтримки, порушення прав і соціально-правову незахищеність, а також вплив кризових подій. На основі зазначених чинників автори пропонують трирівневу класифікацію, де критерієм виступає ступінь ресурсних обмежень і рівень соціальної дезадаптації – від осіб з обмеженими ресурсами без вираженої дезадаптації до осіб з частковою або повною втратою самостійності. Така модель дозволяє співвіднести тип вразливості з інтенсивністю та тривалістю соціальної підтримки (Караман & Юрків, 2019).

Систематизацію підходів до визначення та класифікації вразливих категорій доповнює дисертаційне дослідження Я. Юрків, у якому вони розглядаються як об'єкт професійної соціальної роботи та як змістовий компонент підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників. У дослідженні уточнюється понятійний апарат, узагальнюються класифікаційні підходи та визначаються компетентності, необхідні для роботи з різними категоріями населення. Це дозволяє поєднати теоретичний аналіз категорій із професійно-практичним виміром їх опрацювання (Юрків, 2021).

Практико-орієнтовану типологізацію отримувачів соціальних послуг запропоновано у дослідженні П. Лютого

та А. Дулі, де групи розмежовуються за ознаками соціальної дезадаптації, соціальної виключеності або дискримінації та особливо вразливого стану. Автори підкреслюють необхідність діагностики домінуючої проблеми у конкретному випадку та добору відповідної моделі втручання – профілактичної, реабілітаційної або корекційної. Такий підхід дозволяє пов'язати класифікацію вразливих категорій із логікою професійного реагування та вибором технологій соціальної роботи (Дуля & Лютий, 2024).

Отже, критеріально-класифікаційний напрям дозволяє виокремити три ключові аналітичні вузли: аналіз чинників ризику та ресурсів адаптації; визначення ступеня соціальної дезадаптації; врахування механізмів соціальної виключеності та дискримінації як причин вразливості. Водночас актуальною залишається проблема множинної вразливості, коли одна особа одночасно належить до кількох категорій, що потребує комплексних інструментів оцінювання та індивідуалізованих моделей підтримки.

Стосовно *третього напрямку* дослідження, практико-орієнтованого, слід зазначити, що він передбачає прикладну характеристику ключових вразливих категорій населення через призму соціальної роботи, зокрема визначення типових потреб, ризиків, бар'єрів доступу до ресурсів і послуг, а також релевантних моделей підтримки. Вразливість у цьому вимірі розглядається як результат поєднання ризиків і дефіциту ресурсів, що зумовлює необхідність організації соціальних послуг та міжвідомчої взаємодії. Практичну класифікацію груп доцільно вибудовувати на основі чинників складних життєвих обставин, які визначають підстави для втручання та логіку добору допомоги. До таких чинників належать похилий вік, інвалідність,

безробіття, малозабезпеченість, насильство, торгівля людьми, наслідки воєнних дій, примусове переміщення та інші подібні обставини, що формують економічні, соціально-побутові, правові, медичні та психосоціальні потреби (Закон України «Про соціальні послуги», 2019).

Як приклад економічної вразливості доцільно розглядати малозабезпечені сім'ї, для яких характерними є дефіцит доходу, обмежений доступ до ресурсів та потреба у координації різних форм підтримки. Вразливість цієї категорії проявляється не лише у матеріальному вимірі, а й у залежності від ефективності міжсекторальної взаємодії. Дослідження І. Савельчук та Ю. Гапич акцентує увагу на організації соціальної роботи з такими сім'ями через механізми співпраці державних інституцій, громадського сектору та благодійних організацій. Для цієї групи релевантними є комплексні послуги, соціальний супровід і координація допомоги на рівні громади (Савельчук & Гапич, 2017).

Окрему категорію становлять люди з інвалідністю та їхні сім'ї, для яких визначальними є доступність і якість соціально-реабілітаційних послуг, подолання фізичних та інформаційних бар'єрів і підтримка соціальної інтеграції. Ефективність допомоги цій групі повинна оцінюватися не лише фактом надання послуг, а й їх результативністю та впливом на якість життя. У дослідженні Н. Горішної, Г. Слезанської та Ж. Петровича запропоновано модель індикаторів моніторингу та оцінювання соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю та їхніх сімей, що дозволяє пов'язати характеристику категорії з логікою контролю якості підтримки (Горішна, Слезанська & Петрович, 2024).

Суттєвий кластер утворюють групи, пов'язані з війною та вимушеним

переміщенням. Для них характерними є соціально-економічні втрати, порушення соціальних зв'язків, труднощі адаптації, ризики психоемоційної дезадаптації та вторинної травматизації. Дослідження Я. Юрків та Д. Луканова демонструє, що серед внутрішньо переміщених осіб особливо вразливими є діти та люди похилого віку, які потребують психосоціальної підтримки та адаптаційних заходів. Практичним наслідком є доцільність кризових інтервенцій, консультування та мультидисциплінарного супроводу із залученням фахівців різного профілю (Юрків & Луканов, 2021).

З позиції організації допомоги важливо співвідносити категорії вразливих груп із типами соціальних послуг та формами їх надання. Диференціація простих, комплексних і спеціалізованих послуг дозволяє формувати прикладну матрицю відповідності між характером потреб і інтенсивністю втручання. Такий підхід забезпечує нормативну коректність і водночас створює інструмент практичного планування підтримки на рівні громади.

Окрему увагу у практико-орієнтованому аналізі слід приділяти механізмам соціальної виключеності та дискримінації, які можуть формувати приховану вразливість. Низька звертальність, стигматизація, інформаційні та фізичні бар'єри часто призводять до невиявлення потреб. Тому характеристика груп має включати аналіз доступності послуг та необхідності посередництва у процесі звернення по допомогу.

Нарешті, якість і сталість соціальної роботи залежать від професійної підтримки фахівців. У дослідженні О. Лозинського підкреслюється значення соціально-психологічного компонента у підготовці соціальних працівників, що пов'язано з необхідністю роботи з травматичним досвідом, кризовими

станами та множинною вразливістю клієнтів. Професійна стійкість, компетентність та здатність до рефлексії безпосередньо впливають на ефективність підтримки вразливих категорій населення (Лозинський, 2023).

У межах дослідження здійснено теоретичне узагальнення та систематизацію підходів до характеристики вразливих категорій населення у сфері соціальної роботи. Послідовний аналіз нормативно-міжнародного, критеріально-класифікаційного та практико-орієнтованого напрямів дозволив вибудувати цілісну логіку розуміння вразливості – від її правового унормування та визначення процедур реагування до наукового обґрунтування критеріїв типологізації та прикладної характеристики ключових груп.

У нормативному вимірі встановлено, що вразливість виступає не лише соціальною ознакою, а юридично значущою підставою для організації допомоги, що пов'язує поняття «вразливі групи населення» із механізмами оцінювання потреб, добору соціальних послуг та координації міжсекторальної взаємодії. Критеріально-класифікаційний аналіз засвідчив, що сучасні наукові підходи трактують вразливість як багатовимірний феномен, зумовлений поєднанням ризиків, ресурсних обмежень і рівня соціальної дезадаптації. Практико-орієнтований напрям дав змогу конкретизувати особливості економічної, інвалідної, воєнно-зумовленої та інших форм вразливості через призму типових потреб і моделей підтримки.

Отримані результати підтверджують, що ефективна соціальна робота з вразливими категоріями населення потребує комплексного підходу, який поєднує нормативну коректність, наукову обґрунтованість класифікацій та прикладні технології втручання. Особливого значення набуває врахування множинної вразливості,

коли одна особа або сім'я одночасно зазнає впливу декількох чинників ризику, що потребує індивідуалізованого оцінювання та гнучких моделей підтримки.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язані з розробленням інструментів комплексної діагностики множинної вразливості на рівні громади, удосконаленням механізмів міжсекторальної координації соціальних послуг, а також емпіричним дослідженням ефективності різних моделей соціального супроводу в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови.

Актуальним також є вивчення впливу цифровізації соціальних послуг на доступність підтримки для різних категорій населення та розширення підготовки фахівців до роботи з клієнтами, які мають травматичний досвід.

Література

1. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII (дата звернення: 07.02.2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
2. Савельчук І. Б., Гапич Ю. В. Особливості організації соціальної роботи із малозабезпеченими сім'ями: механізми співпраці та взаємодії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2017. № 23. С. 187–193.
3. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21.06.2001 р. № 2558-III (дата звернення: 27.09.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
4. Семигіна Т. В. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання. *Вісник АПСВТ*. 2019. № 4. С. 65–75.
5. IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. *World Health Organization*, June 1, 2007. URL: <https://interagencystandingcommittee.org/iasc-task-force-mental-health-and-psychosocial>

support-emergency-settings/iasc-guidelines-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings-2007

6. Караман О. Л., Юрків Я. І. Вразливі категорії населення як об'єкт соціальної роботи в громаді. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. №6(329). Ч. І. С. 5–15. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-6\(329\)-1-5-15](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-6(329)-1-5-15)

7. Юрків Я. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників до роботи із вразливими категоріями населення : дис. ... д-ра пед. наук за спец. 13.00.05 – соціальна педагогіка / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 606 с.

8. Дуля А. В., Лютий А. В. Класифікація різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 5. С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2>

9. Горішна Н. М., Слозанська Г. І., Петрович Ж. В. Моніторинг та оцінка соціально-реабілітаційних послуг для дітей з інвалідністю: структурно-логічна модель індикаторів. *Social Work and Education*. 2024. Vol. 11, no. 3. P. 326–338. URL: <http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34731/1/Nadiia%20HORISHNA.pdf>

10. Юрків Я. І., Луканов Д. В. Труднощі соціально-психологічної адаптації вразливих верств внутрішньо переміщених осіб до нових умов життя. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. № 1(48). С. 469–472. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.469-472>

11. Лозинський О. М. Соціально-психологічний компонент у підготовці соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2023. № 2(11). С. 162–172. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(11\).2023.291892](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.291892)

References

1. Pro sotsialni posluhy: Zakon Ukrainy vid 17.01.2019 r. № 2671-VIII (data onovlennia

07.02.2026) [On Social Services: Law of Ukraine dated January 17, 2019 No. 2671-VIII (as amended February 7, 2026)]. (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> [in Ukrainian].

2. Savelchuk, I. B., & Hapych, Yu. V. (2017). Osoblyvosti orhanizatsii sotsialnoi roboty iz malo-zabezpechenymy simiamy: mekhanizmy spivpratsi ta vzaємodii [Features of organizing social work with low-income families: mechanisms of cooperation and interaction]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 11: Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika – Scientific Journal of M. P. Drahomanov National Pedagogical University. Series 11: Social Work. Social Pedagogy*, (23), 187–193 [in Ukrainian].

3. Prosotsialnu robotu z simiamy, ditmy ta molodiu: Zakon Ukrainy vid 21.06.2001 r. № 2558-III (data onovlennia 27.09.2025) [On Social Work with Families, Children and Youth: Law of Ukraine dated June 21, 2001 No. 2558-III (as amended September 27, 2025)]. (2001). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> [in Ukrainian].

4. Semyhina, T. V. (2019). Sotsialni posluhy u terytorialnykh hromadakh Ukrainy: innovatsii pravovoho rehuliuвання [Social services in territorial communities of Ukraine: innovations in legal regulation]. *Visnyk APSVT*, (4), 65–75 [in Ukrainian].

5. Inter-Agency Standing Committee (IASC). (2007). IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings. World Health Organization. Retrieved from <https://interagencystandingcommittee.org/iasc-task-force-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings/iasc-guidelines-mental-health-and-psychosocial-support-emergency-settings-2007>

6. Karaman, O. L., & Yurkiv, Ya. I. (2019). Vrazlyvi katehorii naseleennia yak obiekt sotsialnoi roboty v hromadi [Vulnerable categories of the population as an object of social work in the community]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*.

Pedahohichni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Luhansk. Pedagogical Sciences, 6(329), Part I, 5–15. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-6\(329\)-1-5-15](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2019-6(329)-1-5-15) [in Ukrainian].

7. Yurkiv, Ya. I. (2021). Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pedahohiv ta sotsialnykh pratsivnykiv do roboty iz vrazlyvymy katehoriiami naselennia [Theory and practice of professional training of future social educators and social workers to work with vulnerable categories of the population]. *Doctor's thesis*. Starobilsk [in Ukrainian].

8. Dulia, A. V., & Liutyi, A. V. (2024). Klasyfikatsiia riznykh hrup otrymuvachiv sotsialnykh posluh za oznakamy sotsialnoi dezadaptatsii, vykliuchenosti ta vrazlyvosti [Classification of different groups of social service recipients by signs of social maladaptation, exclusion and vulnerability]. *Vvichlyvist – Humanitas*, (5), 11–18. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2> [in Ukrainian]

9. Horishna, N. M., Slozanska, H. I., & Petrochko, Zh. V. (2024). Monitorynh ta otsinka sotsialno-reabilitatsiinykh posluh dlia ditei z invalidnistiu: strukturno-lohichna model indyktoriv [Monitoring and evaluation of social rehabilitation services for children with disabilities: a structural-logical model of indicators]. *Social Work and Education*, 11(3), 326–338. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34731/1/Nadiia%20HORISHNA.pdf> [in Ukrainian].

10. Yurkiv, Ya. I., & Lukanov, D. V. (2021). Trudnoshchi sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii vrazlyvykh verstv vnutrishno peremishchenykh osib do novykh umov zhyttia [Difficulties of socio-psychological adaptation of vulnerable internally displaced persons to new living conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 1(48), 469–472. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.469-472> [in Ukrainian].

11. Lozynskyi, O. M. (2023). Sotsialno-psykholohichniy komponent u pidhotovtsi sotsialnykh

pratsivnykiv [Socio-psychological component in the training of social workers]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita – Social Work and Social Education*, 2(11), 162–172. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(11\).2023.291892](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.291892) [in Ukrainian].

Пирог А. А. Характеристика вразливых категорий населения

У статті здійснено теоретичний аналіз і систематизацію наукових підходів до характеристики вразливих категорій населення у сфері соціальної роботи в умовах сучасних соціальних трансформацій. На основі аналізу нормативно-правових актів, наукових досліджень та міжнародних підходів розкрито зміст поняття «вразливі категорії населення», уточнено його співвідношення з категоріями «складні життєві обставини» та «соціальна незахищеність». Обґрунтовано доцільність комплексного розгляду вразливості через призму трьох взаємопов'язаних напрямів – нормативно-міжнародного, критеріально-класифікаційного та практико-орієнтованого.

У межах нормативно-міжнародного напряму визначено роль законодавчого регулювання у процесі ідентифікації вразливих груп та організації соціальних послуг. Критеріально-класифікаційний аналіз дозволив окреслити основні чинники соціальної вразливості, зокрема ресурсні обмеження, ризики соціальної дезадаптації та механізми соціального виключення. Практико-орієнтований підхід забезпечив конкретизацію типових потреб різних категорій населення та відповідних моделей соціальної підтримки.

Доведено, що ефективна соціальна робота з вразливими категоріями потребує поєднання нормативної визначеності, науково обґрунтованої типологізації та гнучких технологій професійного втручання. Особливого значення набуває врахування множинної вразливості в умовах воєнного стану та післявоєнної

відбудови. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення підходів до організації соціальних послуг і підготовки фахівців соціальної сфери.

Ключові слова: вразливі категорії населення, соціальна робота, соціальний працівник.

Pyroh A. A. Characteristics of Vulnerable Categories of the Population

The article provides a theoretical analysis and systematization of scientific approaches to the characteristics of vulnerable population categories within the field of social work under conditions of contemporary social transformations. Based on the analysis of regulatory documents, academic research, and international approaches, the content of the concept of “vulnerable categories of the population” is clarified, as well as its correlation with the notions of “difficult life circumstances” and “social insecurity”. The expediency of a comprehensive understanding of vulnerability through three interrelated dimensions – regu-

latory-international, criteria-classification, and practice-oriented – is substantiated.

Within the regulatory-international dimension, the role of legal regulation in identifying vulnerable groups and organizing social services is defined. The criteria-classification analysis outlines the key factors of social vulnerability, including resource limitations, risks of social maladaptation, and mechanisms of social exclusion. The practice-oriented dimension specifies typical needs of various population categories and corresponding models of social support.

It is proved that effective social work with vulnerable populations requires a combination of legal clarity, scientifically grounded typology, and flexible professional intervention strategies. Particular attention is paid to multiple vulnerability in the context of wartime and post-war recovery. The results may contribute to improving social service organization and the professional training of social workers.

Key words: vulnerable population categories, social work, social worker.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)



Дата першого надходження статті до видання: 25.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.05.2026